

Hoe ontwikkel ik een ijzersterk volkscultuurproject?

Ineke Strouken

Geachte dames en heren,

Welkom op deze studiedag 'Hoe ontwikkel ik een ijzersterk volkscultuurproject'.

Sinds een tweetal jaren staat volkscultuur in de schijnwerpers en worden wij – het Nederlands Centrum voor Volkscultuur – veel om advies gevraagd bij het ontwikkelen van volkscultuurprojecten.

Lezing van Ineke Strouken op 19 maart in Nieuwegein

De vragenstellers zijn aan de ene kant organisaties en mensen die veel van volkscultuur weten, maar moeite hebben met het eigentijds presenteren er van. En aan de andere kant worden wij vaak gevraagd door kunstenaars die met volkscultuur een leuk project willen ontwikkelen, maar de inhoudelijke kennis missen. Logisch dat wij proberen beide partijen aan elkaar te koppelen. Want een goed volkscultuurproject stoelt op inhoud en op presentatie.

Op deze dag willen wij u handvatten bieden om een ijzersterk volkscultuurproject te bedenken en te vertalen naar een goed projectplan dat kans maakt om gesubsidieerd te worden. U hebt allemaal een brilletje gekregen in uw tas. Dat brilletje staat

symbool voor deze dag, omdat wij hopen dat u na deze dag wat scherper naar uw volkscultuurproject kunt kijken.

Een goed volkscultuurproject stoelt op inhoud en presentatie. Maar wat is nu een goed volkscultuurproject? En wat is volkscultuur?

Volkscultuur

Volkscultuur is alledaagse cultuur die van generatie op generatie wordt doorgegeven, maar zich telkens weer aanpast aan de tijd.

Iedereen krijgt van huis uit gewoonten en gebruiken, tradities en rituelen, normen en waarden, ervaringen en herinneringen mee. Dat pakketje cultuur neem je niet zomaar klakkeloos van je ouders over. Je maakt het geschikt voor je eigen leven. Je voegt dingen toe, je haalt er dingen uit en je verandert dingen.

Volkscultuur is dus niet een kant-en-klaar pakketje overgeleverde waarden van vroeger. Het is de culturele bagage die iedereen van huis uit heeft meegekregen en telkens weer aanpast aan de tijd en de omstandigheden. Dat telkens weer opnieuw 'eigen' maken, is een actief naar de toekomst gericht proces.

Volkscultuur beweegt zich daarom op het snijvlak van heden en verleden, van continuïteit en verandering. Het zijn tradities van nu, maar met een wortel in het verleden.

Het Nederlands Centrum voor Volkscultuur maakt een onderscheid tussen 'levende' volkscultuur en volkscultuurbeoefening. Tussen tradities die in de praktijk van het dagelijks leven worden beleefd en tradities die op verschillende manieren worden gepresenteerd voor een publiek. Bijvoorbeeld een begrafenis en een optocht met rouwkoetsen uit verschillende tijden.

Volkscultuur verwijst daarnaast ook nog naar culturele identiteit, want identiteit komt tot uiting in culturele gedragingen, gewoonten en gebruiken. Identiteit heeft te maken met eigenheid en wie je bent. Het heeft te maken met gedeelde tradities en waarden, en met het gevoel ergens thuis te horen.

Volkscultuur

- gaat over alledaagse cultuur
- verbindt heden en verleden met elkaar
- is cultuur dat van generatie op generatie wordt doorgegeven
- heeft te maken met roots
- is levende dynamische cultuur
- en geeft vorm aan identiteit(en)

Volkscultuurbeoefening

Bij een volkscultuurproject hebben wij het over volkscultuurbeoefening.

Je zet bepaalde cultuuruitingen in een setting. Je doet er iets mee om een doel te bereiken.

Het verschil:

- volkscultuur als begrafenisritueel
- volkscultuurbeoefening door een festival met een rouwstoet van begrafenisstoetsen uit verschillende tijden

Je doet onderzoek naar een thema en vervolgens vertaal je dat naar een artikel, tentoonstelling, festival, levende geschiedenispresentatie, community art enz.

Invalshoeken van waaruit je volkscultuur kunt benaderen zijn:

- levenslooprituelen
- feestrituelen
- dagelijkse tradities (geschiedenis van het dagelijks leven)
- streektradities (streekgeschiedenis)
- immaterieel erfgoed (het behoud van tradities)
- ambachten en kunsten (die vanuit traditie beoefend worden)

Op de Etsstoelag in Anloo wordt een zeventiende-eeuwse rechtspraak nagespeeld.

Volkscultuur heeft als voordeel dat het

- herkenbaar is voor iedereen
- over gewone alledaagse dingen gaat
- die gemakkelijk met anderen te delen zijn (zwangere vrouwen uit verschillende culturen herkenbaarheid, verschillen, elkaar wel begrijpen)
- dat dichtbij huis beoefend kan worden (letterlijk naar mensen brengen)
- per definitie cultureel divers is

Volkscultuurproject

Het doel van een volkscultuurproject is om het actieve proces van het eigen maken van de cultuur die van huis uit is meegekregen inzichtelijk te maken.

Een volkscultuurproject heeft drie pijlers:

- vergroten van kennis en inzicht
- doorgeven en delen van tradities en rituelen
- bevorderen van een actieve eigentijdse omgang

1. Kennis en inzicht

Een volkscultuurproject is altijd gebaseerd op het vergaren van kennis en het inzicht geven in de (historische) achtergronden en de dynamische ontwikkeling van tradities en rituelen.

Dat kan een heel uitgebreid archiefonderzoek zijn, of een groot oral history project, maar het kan ook een project zijn waarin mensen hun verhalen en herinneringen delen, of waar kennis van generatie op generatie wordt doorgegeven.

Vaak wordt het heden als uitgangspunt genomen en wordt vervolgens terug gezocht in het verleden naar waar dingen vandaan komen en hoe zij zich historisch ontwikkeld hebben.

Volkscultuurbeoefening is een zoektocht naar de culturele roots en het verhaal er achter, om dat vervolgens te vertalen in een project.

2. Doorgeven en delen

Bij volkscultuurbeoefening is een actieve cultuurdeelname bijna een automatisme. Het gaat over dingen die iedereen herkent, die van iedereen zijn, ondanks de verschillen in leeftijd, afkomst en culturele achtergrond. Juist doordat het over alledaagse dingen gaat, waarover toch een bijzonder verhaal te vertellen is, kun je iedereen enthousiast maken en er bij betrekken.

Daarbij zijn er twee lijnen:

- de overdracht van generatie op generatie
- en het delen van kennis en ervaring tussen verschillende culturen

3. Actieve omgang bevorderen

Interessant zijn de projecten die een eigentijdse omgang met volkscultuur bevorderen. Hierbij staat het proces van het opnieuw eigen maken van de cultuur die van huis uit is meegemaakt centraal. Betekenisgeving en toe-eigening zijn hierbij sleutelwoorden.

In deze projecten ligt het accent op hedendaagse behoeften en worden oud en nieuw met elkaar gecombineerd. Deze projecten lenen zich bij uitstek om te prikkelen of om mensen op een andere manier naar dingen te laten kijken. Als je het hebt over innovatieve of uitdagende projecten, dan liggen hier grote kansen.

Tot zo ver de inhoud. Naast inhoud is ook de presentatie belangrijk.

Presentatie

Een volkscultuurproject is

- reflectief en actief
- dicht bij huis
- alledaagse locaties
- actieve deelname
- samenwerking
- verankering

In het project *Kuiven en Kraplappen* gaat een dochter op zoek naar het eigentijds leven van haar moeder en vrouwelijke dorpsgenoten in Spakenburg.

Bij de presentatie van een volkscultuurproject let je op een aantal voorwaarden:

Een volkscultuurproject is altijd een combinatie van reflectieve en actieve volkscultuurbeoefening. Van onderzoek doen naar en het verbeelden van een thema.

Het is dus meer dan een fotoboek van klederdrachtdraagsters bijvoorbeeld.

Het zijn projecten die dicht bij mensen staan en waarbij herkenbaarheid een grote rol speelt.

Volkscultuurprojecten zijn bij uitstek geschikt om overal neer te zetten. Naar gelang het thema zijn markten, winkels, ziekenhuizen, kerken, kerkhoven, kermessen, scholen, bibliotheken, treinen, straat enzovoort geschikte locaties. Zoek de mensen maar op.

Projecten stimuleren altijd een actieve deelname van mensen, het liefst al in de voorbereidende fase. Soms gaat dat ten koste van de esthetische kwaliteit van een project, maar dat is dan maar zo. Want juist de betrokkenheid van mensen zorgt voor een goede verankering.

Wij stimuleren altijd samenwerking bij het opzetten en uitvoeren van volkscultuurprojecten. Naast de geëigende erfgoedinstellingen (archief, museum en bibliotheek) ligt de know-how op straat. Door samen te werken met maatschappelijke organisaties worden nieuwe doelgroepen bereikt.

Verankering is dat mensen zich bewust worden van hun culturele bagage en nieuwsgierig worden naar de inhoud en achtergrondverhalen van hun eigen pakketje en dat ook willen delen met anderen.

Wij zijn grote voorstander van onderop projecten, waarbij mensen zelf op zoek gaan naar de volkscultuur in hun omgeving en om daar vervolgens zelf (of met hulp) een vorm aan te geven. Op deze manier krijgen tradities en rituelen betekenis en worden zij toe-geëigend.

Juist die onderop projecten beklijven jarenlang.

Als je als organisatie of projectrol een sturende rol hebt, moet je een stapje terug zetten en je steeds bewust zijn dat het betekenis voor de deelnemers moet hebben. Het project geslaagd als de deelnemers het als hun project gaan beschouwen en het zich toe-eigenen.

Ik wens u een hele inspirerende en leerzame dag.

Het bruidenproject van Cultuurbehoud Breda geeft de kennis over huwelijksgebruiken door van generatie op generatie.